

SYLABUS
DOTYCZY CYKLU KSZTAŁCENIA 2021-2024

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O PRZEDMIOCIE/MODULE

Nazwa przedmiotu/ modułu	GRAMATYKA PRAKTYCZNA JĘZYKA POLSKIEGO Z ELEMENTAMI KULTURY JĘZYKA
Kod przedmiotu/ modułu*	PS19
Wydział (nazwa jednostki prowadzącej kierunek)	Kolegium Nauk Humanistycznych
Nazwa jednostki realizującej przedmiot	Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa
Kierunek studiów	polonistyka stosowana
Poziom kształcenia	studia I stopnia
Profil	ogólnoakademicki
Forma studiów	stacjonarne
Rok i semestr studiów	I i II rok; sem. 1, 2, 3
Rodzaj przedmiotu	obowiązkowy
Język wykładowy	polski
Koordinator	Dr hab. prof. UR Maria Krauz
Imię i nazwisko osoby prowadzącej / osób prowadzących	Dr hab. prof. UR Urszula Gajewska (Zakład Lingwistyki Kulturowej i Komunikacji Społecznej)

* - zgodnie z ustaleniami na Wydziale

1.1. Formy zajęć dydaktycznych, wymiar godzin i punktów ECTS

Semestr (nr)	Wykł.	Ćw.	Konw.	Lab.	Sem.	ZP	Prakt.	Inne (jakie?)	Liczba pkt ECTS
	45	90							14

1.2. Sposób realizacji zajęć

☒ zajęcia w formie tradycyjnej

☒ zajęcia realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość

1.3 Forma zaliczenia przedmiotu /modułu (z toku) (egzamin, zaliczenie z oceną, zaliczenie bez oceny)

WYKŁAD: EGZAMIN

ĆWICZENIA: ZALICZENIE Z OCENĄ

2. WYMAGANIA WSTĘPNE

Ogólna wiedza o kulturze języka oraz systemie gramatycznym języka polskiego na poziomie absolwenta gimnazjum i szkoły średniej.

3. CELE, EFEKTY KSZTAŁCENIA, TREŚCI PROGRAMOWE I STOSOWANE METODY DYDAKTYCZNE

3.1 Cele przedmiotu/modułu

C1	Student/-ka zapozna się z terminologią dotyczącą fonetyki z fonologią, morfologii (słowotwórstwo i fleksja) oraz składni. Celem jest również omówienie najważniejszych zagadnień poprawności językowej.
C2	Kształcenie umiejętności analizy i oceny zjawisk językowych zachodzących we współczesnym języku polskim oraz kształtowanie samoświadomości językowej studentów poprzez ćwiczenie umiejętności posługiwania się wzorcową polszczyzną w mowie i piśmie.
C3	Student/-ka dzięki poznaniu reguł poprawnej wymowy, budowy słowotwórczej wyrazów oraz ich odmiany, wykształci potrzebę dbania o precyzyjne, poprawne i logiczne językowe wyrażanie myśli i poglądów.

3.2 Efekty kształcenia dla przedmiotu/ modułu (wypełnia koordynator)

EK (efekt kształcenia)	Treść efektu kształcenia zdefiniowanego dla przedmiotu (modułu)	Odniesienie do efektów kierunkowych (KEK)
EK_01	Student/-ka zna podstawową terminologię stosowaną w zakresie badań systemu fonetycznego, fonologicznego, morfologicznego (słowotwórstwo i fleksja imienna) oraz składniowego języka polskiego. Student/ka definiuje pojęcia z zakresu kultury języka polskiego.	K_Wo1 K_Wo2
EK_02	Student/-ka rozumie podstawowe metody analizy zjawisk fonetycznych, słowotwórczych, morfologicznych i składniowych w języku oraz potrafi je wyszukiwać, analizować i selekcjonować. Opisuje wyrazy, ich formy i konstrukcje oraz ich poprawne użycie w tekście mówionym i pisanym.	K_Wo5 K_Wo8
EK_03	Student wyraża poprawnie pod względem językowym myśli i poglądy oraz tworzy spójne, logiczne i poprawne teksty, a także widzi potrzebę rozwoju kompetencji językowej. Rozpoznaje formy błędne w mowie i piśmie oraz potrafi je wyjaśnić.	K_Uo2 K_Uo6 K_Uo7 K_Ko2

3.3 Treści programowe (wypełnia koordynator)

A. Problematyka wykładu

Treści merytoryczne
1. Różne odmiany współczesnej polszczyzny. Znaczenie terminu <i>kultura języka</i> . Kryteria

oprawności językowej. Pojęcie <i>normy językowej</i> i <i>błędu językowego</i> . Rodzaje błędów językowych.
2. Fonetyka i fonologia – przedmiot badań, pojęcie głoski i fonemu, opozycja fonologiczna, budowa narządów mowy. Typy wymowy.
3. Kryteria charakterystyki spółgłosek. Półsamogłoski i ich warianty. Kryteria charakterystyki samogłosek. Poprawna realizacja samogłosek nosowych w różnych kontekstach z uwzględnieniem różnych typów wymowy.
4. Upodobnienia fonetyczne. Podział upodobnień ze względu na typy wyrażań, kierunek wpływu oraz cechę, której dotyczy wpływ sąsiedztwa fonetycznego. Upodobnienia pod względem częstotliwości, głównego miejsca artykulacji i stopnia zbliżenia narządów mowy. Różnice regionalne w realizacji połączeń międzywyrazowych.
5. Zasady poprawnego akcentowania we współczesnej polszczyźnie. Akcent oksytoniczny, paroksytoniczny i proparoksytoniczny. Tendencje akcentowania we współczesnej polszczyźnie. Wyrazy akcentowane i nieakcentowane.
6. Wymowa i pisownia rodzimych oraz obcych imion, nazwisk, nazw mieszkańców, nazw miejscowych i firmowych.
7. Podstawowe pojęcia słowotwórcze. Wyraz motywowany (derywat). Derywaty proste i złożone, właściwe i asocjacyjne. Podstawa słowotwórcza i sposoby jej wyrażania.
8. Człony derywatu: temat słowotwórczy i formant słowotwórczy. Rodzaje tematu, dezintegracja tematu, alternacje morfologiczne w temacie słowotwórczym jakościowe i ilościowe. Morfanty afiksalne, paradygmatyczne, alternacyjne i prozodyczne.
9. Rodzaje derywacji. Charakterystyka derywacji prostych i złożonych.
10. Najważniejsze kategorie słowotwórcze rzeczowników, czasowników i przymiotników.
11. Kategorie gramatyczne i morfologiczne oraz typologia kategorii morfologicznych. Omówienie kategorii werbalnych i nominalnych.
12. Budowa formy fleksyjnej. Paradygmat – wzorzec odmiany. Charakterystyka kategorii nominalnych i werbalnych. Omówienie paradygmatów odmiany rzeczownika, przymiotnika, imienia i liczebnika.
13. Fleksja czasownika: wybór wzorca koniugacyjnego, budowa form syntetycznych i analitycznych.
14. Kultura języka. Zjawiska leksykalne. Moda językowa, snobizm w języku, puryzm językowy. Wyrazy modne – ocena ich przydatności.
15. Poprawność leksykalna, fleksyjna i słowotwórcza (najczęstsze błędy i ich mechanizm, neologizmy, zapożyczenia – ocena ich przydatności).
16. Innowacja a błąd frazeologiczny. Mechanizm błędów frazeologicznych.
17. Składnia. Wypowiedzenie, zdanie, równoważnik zdania.
18. Charakterystyka części zdania w zdaniu pojedynczym. Sposoby wyrażania podmiotu, orzeczenia, przydawki, dopełnienia i okolicznika. Operatory tekstowe.
19. Rodzaje zdań współrzędnie złożonych.
19. Typy zdań podrzędnie złożonych. Wypowiedzenia wielokrotnie złożone.

B. Problematyka ćwiczeń audytoryjnych, konwersatoryjnych, laboratoryjnych, zajęć praktycznych

Treści merytoryczne
1. Budowa i funkcje narządów mowy człowieka. Różne propozycje zapisu dźwięków mowy w zależności od realizacji samogłosek nosowych. Ćwiczenia praktyczne.
2. Charakterystyka artykulacyjna spółgłosek. Spółgłoski właściwe, sonorne i przejściowe.
3. Charakterystyka samogłosek. Samogłoski nosowe i ich kontekstowe realizacje. Warianty

kombinatoryczne.
4. Klasyfikacje upodobnień: pod względem dźwięczności, pod względem miejsca artykulacji, z uwagi na sposób zbliżenia narządów mowy w świetle różnych kryteriów. Redukcje grup spółgłoskowych. Ćwiczenia wymowy grup spółgłoskowych. Błędy językowe w zakresie wymowy.
5. Zasady poprawnego akcentowania w języku polskim, zestroje akcentowe, akcent wyrazowy i zdaniowy.
6. Analiza derywatów w tekstach. Analiza praktyczna derywatów z uwzględnieniem różnych typów podstaw słowotwórczych, tematów, formantów i rodzajów derywacji. Błędy słowotwórcze.
7. Poprawność leksykalna i słowotwórcza (najczęstsze błędy i ich mechanizm, neologizmy, zapożyczenia – ocena ich przydatności).
8. Budowa formy fleksyjnej: temat fleksyjny i jego warianty. Końcówka fleksyjna – końcówki równoległe i oboczne. Analiza przykładów.
9. Odmiana rzeczowników, przymiotników, zaimków i liczebników – ćwiczenia, analiza tekstów. Błędy fleksyjne.
10. Czasownik. Charakterystyka form czasownika i omawianie budowy form osobowych, nieosobowych oraz imiesłówów w tekstach.
11. Najważniejsze zagadnienia poprawnościowe dotyczące czasownika: błędne zaliczanie do wzorca koniugacyjnego, czasowniki odmieniane według dwóch wzorców, wahania i błędy w zakresie form czasu przeszłego, bezokolicznika, trybu rozkazującego.
12. Analiza wypowiedzi pojedynczych w różnych typach tekstów. Mechanizm błędów składniowych.
13. Analiza typów wypowiedzi złożonych w tekstach artystycznych, publicystycznych i użytkowych. Funkcje wypowiedzi złożonych.
14. Szyk i składnia dat. Poprawność w zakresie związków zgody i rzędu. Składniowe błędy w stosowaniu przyimków i imiesłówów. Właściwe stosowanie wskaźników zespolenia. Szyk zdania prowadzący do nieporozumień.
15. Skróty i skrótownice (ich adaptacja fleksyjna i składniowa).
16. Wybrane zagadnienia interpunkcji polskiej oraz zakres użycia wielkich i małych liter.
17. Ćwiczenia podsumowujące: poprawa błędów gramatycznych, leksykalnych, składniowych, frazeologicznych, stylistycznych, ortograficznych, interpunkcyjnych.

3.4 Metody dydaktyczne

Wykład: wykład problemowy/wykład z prezentacją multimedialną

Ćwiczenia: Analiza tekstów z dyskusją / praca w grupach/rozwiązywanie zadań/ dyskusja

4. METODY I KRYTERIA OCENY

4.1 Sposoby weryfikacji efektów kształcenia

Symbol efektu	Metody oceny efektów kształcenia	Forma zajęć dydaktycznych (w, ćw, ...)
EK_01	egzamin pisemny/kolokwium	wykład/ćwiczenia
EK_02	egzamin pisemny/ bieżąca ocena w trakcie zajęć i kolokwium	wykład/ćwiczenia
EK_03	egzamin pisemny/ bieżąca ocena w trakcie zajęć i	wykład/ćwiczenia

	kolokwium	
--	-----------	--

4.2 Warunki zaliczenia przedmiotu (kryteria oceniania)

Wykład:

Egzamin pisemny po semestrze pierwszym, drugim i trzecim z zakresu wiedzy z fonetyki, fonologii i morfologii (słowotwórstwa i fleksji imiennych części mowy).

Ocena z egzaminu pisemnego:

50-60% punktów - ocena dostateczna; powyżej 60-70% - ocena + dostateczna; powyżej 70-80% - ocena dobra; powyżej 80-90% - ocena +dobra; powyżej 90-100% - ocena bardzo dobra.

Ćwiczenia :

ocena formatywna (bieżąca):

f1. ocena stopnia komunikowania się na linii student – prowadzący, aktywności, zrozumienia omawianej tematyki przedmiotu (każdorazowo podczas trwania zajęć);

f2. ocena zadanej pracy w grupach (przygotowanie prezentacji, przedstawienie wyników własnych badań itp.);

5. CAŁKOWITY NAKŁAD PRACY STUDENTA POTRZEBNY DO OSIĄGNIĘCIA ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW W GODZINACH ORAZ PUNKTACH ECTS

Forma aktywności	Średnia liczba godzin na zrealizowanie aktywności
Godziny kontaktowe wynikające planu z studiów	45 + 90
Inne z udziałem nauczyciela (udział w konsultacjach, egzaminie)	15
Godziny niekontaktowe – praca własna studenta (przygotowanie do zajęć, egzaminu, napisanie referatu itp.)	60 – przygotowanie do zajęć 20 – przygotowanie ćwiczeń 20 – przygotowanie do egzaminu
SUMA GODZIN	250
SUMARYCZNA LICZBA PUNKTÓW ECTS	14

6. PRAKTYKI ZAWODOWE W RAMACH PRZEDMIOTU/ MODUŁU

wymiar godzinowy	Nie dotyczy
zasady i formy odbywania praktyk	Nie dotyczy

7. LITERATURA

Literatura podstawowa:

Bańko M., *Wykłady z polskiej fleksji*, Warszawa 2002.

Grzegorzczkowska, *Zarys słowotwórstwa polskiego*, Warszawa 1979.

Labocha J., *Gramatyka polska. Składnia*, Kraków 1995.

Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia, red. R. Grzegorzczkowska, R. Laskowski, H. Wróbel, Warszawa 1998.

Nagórko A., *Zarys gramatyki polskiej*, Warszawa 1996.
 Strutyński J., *Gramatyka polska*, cz. 1. *Wprowadzenie. Fonetyka. Fonologia*, Kraków 1995.
 Strutyński J., *Zarys gramatyki polskiej*. Cz. 2: *Morfologia*, Kraków 1994
 Wierchowska B., *Wymowa polska*, Warszawa 1965.

KULTURA JĘZYKA

Markowski A., 2005, *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*, Warszawa.
 Miodek J., *Rozmyślajcie nad mową!*, Warszawa 1998.
 Miodek J., *Jaka jesteś polszczyźno*, Wrocław 1996.
 Miodek J., *O języku do kamery*, Rzeszów 1992.
 Norma językowa w polszczyźnie, red. M. Bugajski, Zielona Góra 1995.
 O zagrożeniach i bogactwie polszczyzny, red. J. Miodek, Wrocław 1996.
 Polszczyzna płata nam figle. Poradnik językowy dla każdego, red. J. Podracki, Warszawa 1991.

Literatura uzupełniająca:

B. Wierchowska, *Fonetyka i fonologia języka polskiego*, Warszawa 1980.
 D. Ostaszewska, J. Tambor, *Podstawowe wiadomości z fonetyki i fonologii współczesnego języka polskiego*, Katowice 1990.
 M. Dłuska, *Fonetyka polska. Articulacje głosek polskich*, Kraków 1983.
 M. Wiśniewski, *Zarys fonetyki i fonologii współczesnego języka polskiego*, Toruń 1997.
Gramatyka opisowa języka polskiego z ćwiczeniami stylistycznymi, W. Doroszewski, B. Wieczorkiewicz (red.), Warszawa 1961.
 M. Madejowa, *Zasady współczesnej wymowy polskiej (w zakresie samogłosek nosowych i grup spółgłoskowych) oraz ich przydatność w praktyce szkolnej*, „Język Polski” 1992, z. 2-3.
 B. Dunaj, *Zasady poprawnej wymowy polskiej*, „Język Polski” LXXXVI, 2006, z.3, s. 161-172.
 Dunaj B., *Zagadnienia poprawności językowej. 1. Wymowa samogłosek nosowych*, „Język Polski” LXXXIII, 2003, z. 2.
 K. Waszakowa, *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego. Rzeczowniki z formantami paradygmatycznymi*, Warszawa 1993.
 K. Waszakowa, *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego. Rzeczowniki sufiksalne obce*, Warszawa 1994.
 J. Puzynina, *Próba klasyfikacji formantów słowotwórczych języka polskiego*, „Język Polski” 1978, z. 2, s. 98-106.
 W. Doroszewski, *Podstawy gramatyki polskiej*, Warszawa 1963.
Współczesny język polski, red. J. Bartmiński, Lublin 2001.
 H. Wróbel, *Gramatyka języka polskiego*, Kraków 2001.
 Z. Klemensiewicz, *Zarys składni polskiej*, Warszawa.

KULTURA JĘZYKA

D. Buttler, H. Kurkowska, H. Satkiewicz, *Kultura języka polskiego*, t. 1-2, Warszawa 1973.
 A. Cegieła, A. Markowski, *Z polszczyzną za pan brat*, Warszawa 1986.
 W. Doroszewski, *O kulturę słowa. Poradnik językowy*, Warszawa 1970.
 W. Doroszewski, *Wśród słów, wyrażen, myśli*, Warszawa 1966.
 S. Dubisz, *Miedzy dawnymi a nowymi laty. Eseje o języku*, Warszawa 1988.
 B. Dunaj, *Żeńskie odpowiedniki wyrazu biznesmen: businesswoman, kobieta interesu, biznesmenka itp.*, „Język Polski” 1993, LXXIII, z. 3.
 A. Dyszak, *O tytule tygodnika Tele Tydzień i o innych wyrażeniach z tele-*, „Język Polski” LXXIV, 1994, z. 4-5.
Język polski. Współczesność. Historia, red. W. Książek-Bryłowa, H. Duda, Lublin 2000.
 H. Kajetanowicz, *Licz się ze słowami. Ćwiczenia leksykalne i frazeologiczne*, Gdańsk 1998.
 K. Kowalik, *Euro i <<europeizacja>> polskiego słownictwa*, „Język Polski” LXXXII, 2002, z. 2.
 B. Kreja, *Drobiazgi słowotwórcze*, „Język Polski”, 1993, z. 3, 4-5; 1994, z. 2; 1995, z. 4-5.
 B. Kreja, *Językowe i pozajęzykowe przyczyny nieodmienności polskich nazwisk*, „Język Polski” LXXV, 1995, z.1.
 B. Kreja, *Mówię, więc jestem. Rozmowy o współczesnej polszczyźnie*, Gdańsk 2000.
 M. Kucała, *Polszczyzna dawna i współczesna. Studia i szkice*, Kraków 2000. (Językowe kłopoty z kobietami pracującymi; O obiektywności i subiektywności w poradnictwie językowym...)

- J. Kwiek-Osiowska, *Nonsensy językowe czy tylko modyfikowanie znaczeń wyrazów przez wprowadzanie ich w nowe konteksty?* „Język Polski” LXX, 1990, z. 5
- W. Łata, *Jaki jest odpowiednik męski wyrazu przedszkolanka?*, „Język Polski” LXXII, 1992, z. 4-5.
- Kultura zachowań językowych Polaków*, red. M. Krauz, K. Ożóg, Rzeszów 2013.
- A. Małocha-Krupa, *Słowa w lustrze. Pleonazm – semantyka – pragmatyka*, Wrocław 2003.
- A. Markowski, *Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny*, Wrocław 1992.
- A. Markowski, *Polszczyzna końca XX wieku*, Warszawa.
- A. Markowski, *Polszczyzna znana i nieznana. Porady, ciekawostki, dyktanda konkursowe*, Gdańsk 1999.
- J. Miodek, *To by było na tyle*, „Język Polski” LXX, 1990 z. 5.
- J. Miodek, *Odpowiednie dać rzeczy słowo. Szkice o współczesnej polszczyźnie*, Wrocław 1987
- J. Miodek, *Rzecz o języku. Szkice o współczesnej polszczyźnie*, Wrocław 1983.
- J. Miodek, *Kultura języka w teorii i praktyce*, Wrocław 1984.
- Mowa rozświetlona myślą. Świadomość normatywno-stylistyczna współczesnych Polaków*, red. J. Miodek, Wrocław 1999.
- M. Mycałka, *Totalny luz - o łączliwości modnego przymiotnika*, „Język Polski” LXXIV, 1994, z. 2.
- K. Ożóg, *Wyraz modny współczesnej polszczyzny mówionej - temat*, „Język Polski” LXX 1990 z. 3-4.
- W. Pisarek, *Słowa między ludźmi*, Warszawa 1986.
- W. Pisarek, *Polszczyzna oficjalna na tle innych jej odmian*, [w:] *Współczesna polszczyzna mówiona w odmianie opracowanej (oficjalnej)*, Kraków 1994.
- Polszczyzna piękna i poprawna*, 1966, red. S. Urbańczyk, Wrocław.
- S. Reczek, *W rzecz polską wstąpić*, Wrocław 1988.
- S. Reczek, *Słowo się rzekło, czyli monolog o kulturze języka*, Rzeszów 1988.
- H. Satkiewicz, *Norma polszczyzny ogólnej a języki subkultur*, [w:] *Język a kultura*, t. 10, *Języki subkultur*, red. J. Anusiewicz, B. Siciński, Wrocław 1994.
- A. Skudrzykowa, *Nazwiska żeńskie z przyrostkiem -owa we współczesnej polszczyźnie ogólnej*, „Język Polski” LXXVI, 1996, z.1.
- Słownictwo współczesnej polszczyzny w okresie przemian*, red. J. Mazur, Lublin 2000.